

PM Rotel I (Dnr KS 2019/664)

Ny kärntekniklag – med förtydligt ansvar (SOU 2019:16)

Remiss från Miljödepartementet

Svarstid 2 september 2019

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.
Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.

Föredragande borgarrådet Anna König Jerlmyr anför följande.

Ärendet

Utredningen har enligt kommittédirektiven haft i uppdrag att undersöka behovet av ändringar i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet (kärntekniklagen) och förordningen (1984:14) om kärnteknisk verksamhet och vid behov även föreslå ändringar i strålskyddslagen och nödvändiga följdändringar i miljöbalken och finansieringslagstiftningen.

I uppdraget har ingått att:

- undersöka möjligheter och fördelar med att samordna ansvarsförhållandena enligt kärntekniklagen och miljöbalken,
- analysera för- och nackdelar med att separera ansvaret för kärnsäkerhet och strålskydd från det långsiktiga ansvaret för avveckling och omhändertagande av avfall,
- analysera vad som bör krävas vid ett eventuellt byte av tillståndshavare och förutsättningar för ägarprövning vid förändringar i ägandet av reaktorbolag,
- se över definitionen av kärnavfall och radioaktivt avfall och hur en mer ändamålsenlig gränsdragning mellan svenskt och utländskt avfall kan utformas, och
- föreslå reglering av sistahandsansvaret efter förslutning av ett slutförvar.

Förutom frågorna i utredningsdirektiven har utredningen också hanterat stegvisa prövningar av kärnteknisk verksamhet samt forsknings- och utvecklingsverksamhet i fråga om omhändertagande av kärnavfallet för innehavare av kärnkraftsreaktorer.

Utgångspunkten för utredningen är att den svenska kärnkraften i dag befinner sig i en förvaltningsfas utan aktuella planer på nya reaktorer. Frågan om ett slutförvar för använt kärnbränsle i Forsmark är på väg mot regeringsbeslut genom tillåtlighetsprövning enligt Miljöbalken och tillståndsbeslut enligt kärntekniklagen. Förutom prövning av slutförvar för långlivat avfall bedömer utredningen att endast enstaka tillståndsprövningar av större kärntekniska anläggningar kommer att bli

aktuella inom överskådlig tid, men att en ny lag ändå bör vara så utformad att den ska kunna hantera en situation med nya förutsättningar.

Utredningen föreslår att den nuvarande lagen om kärnteknisk verksamhet upphävs och ersätts av en ny kärntekniklag med ny struktur. Den nu gällande lagen har efter många ändringar blivit ostrukturerad och svårläst samtidigt som en ny strålskyddslag, vilken ofta tillämpas parallellt med lagen om kärnteknisk verksamhet, trätt i kraft under 2018. Utredningen har därför, med utgångspunkt från den nya strålskyddslagens struktur, utarbetat ett förslag till ny kärntekniklag där flera av de gällande bestämmelserna förs över till den nya lagen oförändrade i sak men i en språkligt omarbetad form. En del bestämmelser har dock ändrats när så ansetts vara påkallat. Ett antal helt nya bestämmelser har också införts.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, miljö- och hälsoskyddsnämnden och Stockholms Stadshus AB. Miljö- och hälsoskyddsnämnden och Stockholms Stadshus AB har inte inkommit med svar.

Mina synpunkter

Eftersom den nuvarande lagen om kärnteknisk verksamhet under åren har ändrats åtskilliga gånger har lagen blivit ostrukturerad och svårläst. Därmed är det utarbetade förslaget välmotiverat och kan bidra till ökad tydlighet i ansvarsfördelning och begreppsapparat. I övrigt hänvisar jag till stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.

Stockholm den 7 augusti 2019

ANNA KÖNIG JERLMYR

Bilaga

Ny kärntekniklag med förtydligat ansvar

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Remissammanställning

Ärendet

Utredningen har enligt kommittédirektiven haft i uppdrag att undersöka behovet av ändringar i lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet (kärntekniklagen) och förordningen (1984:14) om kärnteknisk verksamhet och vid behov även föreslå ändringar i strålskyddslagen och nödvändiga följdändringar i miljöbalken och finansieringslagstiftningen.

I uppdraget har ingått att:

- undersöka möjligheter och fördelar med att samordna ansvarsförhållandena enligt kärntekniklagen och miljöbalken,
- analysera för- och nackdelar med att separera ansvaret för kärnsäkerhet och strålskydd från det långsiktiga ansvaret för avveckling och omhändertagande av avfall,
- analysera vad som bör krävas vid ett eventuellt byte av tillståndshavare och förutsättningar för ägarprövning vid förändringar i ägandet av reaktorbolag,
- se över definitionen av kärnavfall och radioaktivt avfall och hur en mer ändamålsenlig gränsdragning mellan svenskt och utländskt avfall kan utformas, och
- föreslå reglering av sistahandsansvaret efter förslutning av ett slutförvar.

Förutom frågorna i utredningsdirektiven har utredningen också hanterat stegvisa prövningar av kärnteknisk verksamhet samt forsknings- och utvecklingsverksamhet i fråga om omhändertagande av kärnavfallet för innehavare av kärnkraftsreaktorer.

Utgångspunkten för utredningen är att den svenska kärnkraften i dag befinner sig i en förvaltningsfas utan aktuella planer på nya reaktorer. Frågan om ett slutförvar för använt kärnbränsle i Forsmark är på väg mot regeringsbeslut genom tillåtlighetsprövning enligt Miljöbalken och tillståndsbeslut enligt kärntekniklagen. Förutom prövning av slutförvar för långlivat avfall bedömer utredningen att endast enstaka tillståndsprövningar av större kärntekniska anläggningar kommer att bli aktuella inom överskådlig tid, men att en ny lag ändå bör vara så utformad att den ska kunna hantera en situation med nya förutsättningar.

Utredningen föreslår att den nuvarande lagen om kärnteknisk verksamhet upphävs och ersätts av en ny kärntekniklag med ny struktur. Den nu gällande lagen har efter många ändringar blivit ostrukturerad och svårläst samtidigt som en ny strålskyddslag, vilken ofta tillämpas parallellt med lagen om kärnteknisk verksamhet, trätt i kraft under 2018. Utredningen har därför, med utgångspunkt från den nya strålskyddslagens struktur, utarbetat ett förslag till ny kärntekniklag där flera av de gällande bestämmelserna förs över till den nya lagen oförändrade i sak men i en språkligt omarbetad form. En del bestämmelser har dock ändrats när så ansetts vara påkallat. Ett antal helt nya bestämmelser har också införts.

Nedan följer en sammanfattning av de viktigaste förslagen till förändringar eller förtydliganden.

Tillståndshavarens respektive verksamhetsutövarens ansvar

Utredningen föreslår att en tydligare åtskillnad görs mellan ansvaret för att kärnteknisk verksamhet bedrivs på ett säkert sätt och det långsiktiga ansvaret för avfallet och för avveckling av anläggningar. Förslaget innebär att ansvaret för säkerheten även fortsättningsvis ska ligga på tillståndshavaren. Det förtydligas att detta säkerhetsansvar i enlighet med europeisk lagstiftning inte får delegeras. Det långsiktiga ansvaret för avfall och avveckling knyts till verksamhetsutövaren vilket bland annat underlättar vid verksamhetsöverlåtelse.

Stegvis prövning

Förslaget är en anpassning av praxis och innebär att innan tillståndshavaren får inleda nästa moment i sin verksamhet, ska regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bedöma om tillståndshavaren har förutsättningar att gå vidare till nästa steg och, om så är fallet, besluta att så får ske. Myndigheten ska samråda med berörda innan beslut fattas.

Statens subsidiära ansvar och sistahandsansvar

Utredningen föreslår att i lag regleras statens subsidiära ansvar för kärnteknisk verksamhet vid konkurs eller dylikt som följer av internationella åtaganden och i olika sammanhang bekräftats av riksdag och regering. Vidare föreslås ett statligt sistahandsansvar för geologiska slutförvar som ska inträda vid en viss definierad tidpunkt och i enlighet med en särskild procedur.

Permanent stängd kärnkraftsreaktor

Utredningen föreslår att det införs en anmälningsplikt för tillståndshavare för kärnkraftsreaktorer när en reaktor avses stängas permanent samt när den permanent stängda reaktorn tömts på kärnbränsle. Syftet är att tydliggöra tidpunkterna när en kärnkraftsreaktor är permanent avstängd och avlägsna osäkerhetsmoment för tillsynsmyndigheten gällande säkerhet, beredskap, ekonomi med mera.

Kärnavfallsbegreppet

Definitioner och avgränsningar i begreppsapparaten för kärnämne, använt kärnbränsle, kärnavfall, radioaktivt avfall etcetera utvecklas och harmoniseras med strålskyddslagen.

Forsknings- och utvecklingsansvaret

Utredningen föreslår att det i stället för tillståndshavaren ska vara verksamhetsutövaren som ansvarar för den forsknings- och utvecklingsverksamhet som behövs för att fullgöra skyldigheterna för omhändertagande av använt kärnbränsle och kärnavfall.

Avveckling och rivning av kärntekniska anläggningar

Utredningen föreslår att miljöprövningsförordningen ändras så att en förnyad tillståndsprövning av miljöpåverkan från en kärnkraftsreaktor som ska avvecklas bör gälla från och med den tidpunkt då nedmontering och rivning påbörjas. En sådan förnyad prövning bör fokusera på de miljöeffekter som den nya verksamheten med nedmontering och rivning av reaktorn innebär.

Sanktioner

Straffet för grovt brott mot kärntekniklagens bestämmelser föreslås skärpas, från högst fyra år till högst sex års fängelse i linje med vad som gäller för grovt miljöbrott enligt miljöbalken. Vidare föreslås regeringen få möjlighet att i förordning ange vilka överträdelser som ska kunna medföra en avgift, storleken på avgifterna samt att avgiften ska tas ut av tillsynsmyndigheten.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, miljö- och hälsoskyddsnämnden och Stockholms Stadshus AB. Miljö- och hälsoskyddsnämnden och Stockholms Stadshus AB har inte inkommit med svar.

Stadsledningskontoret

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande daterat den 7 juni 2019 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret anser att förslaget kan bidra till ökad tydlighet i ansvarsfördelning och begreppsapparat i enlighet med direktivens syfte. Lagförslaget synes välmotiverat och stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen anser remissen besvarad i enlighet med vad som sägs i stadsledningskontorets tjänsteutlåtande.